

Историја

ИСТИНЕ И ЗАБЛУДЕ О ПОСЛЕДЊИМ ОБРЕНОВИЋИМА

Прва асоцијација када се спомене краљ Александар Обреновић је да је био незрео, неуравнотежен, тиранин, човек који није дорастао својој позицији, а за краљицу Драгу да је била жена „лаког“ морала која је залудела младог краља. Ову слику о последњим Обреновићима су створили официри који су их убили и нова власт под династијом Карађорђевић. Велики део дворске архивске грађе је уништен. Све су учинили да се затре истина о краљу Александру и краљици Драгој. А истина о њима је другачија.

Краљ Александар је на власт дошао државним ударом 13. априла 1893. На идеју да на овај начин освоји власт дошао је због очевих дуговања. Александар је имао новац заложен код Ротшилда, а који је могао да подигне тек када се опунолети. Државним ударом се пре времена прогласио пунолетним и подигао новац. Исплатио је сва очева дуговања. На самом почетку је нови краљ кренуо у обилазак Србије и свуда је лепо дочекан, али се узвикивало и „живео радикалски краљ“, што му је јако засметало. У спољној политици је балансирао између Аустро-Угарске и Русије. Четири дана после државног удара, краљ Александар је саопштио руском посланику Персијанију да остаје веран „традиционалној политици наслона на Русију“. Ово је изазивало сумње Беча због писања српске штампе за коју је оцењено да је националистичка. Упркос томе, краљу је поручено да цар Франц Јозеф и шеф аустроугарске дипломатије Калноки немају ништа против да се „српско име очува и српска култура рашири у Старој Србији и Македонији“, али да се то не сме косити са интересима Османског царства и Берлинским уговором. Русија је невољно гледала на повратак краља Милана у Србију кога је цар Александар III називао „животињом“. Да би сузбио утицај радикала, краљ Александар је 1894. године позвао оца, краља Милана, да се врати у Београд и доделио му врховну команду над војском. Покушао је да води политику са неутралним владама, али му то није полазило за руком. Зато је 9. маја 1894. године извршио други државни удар и укинуо Устав од 1888. и вратио стари из 1869. године. Прва година краљевања Александра Обреновића била је врло бурна. За само годину дана извршена су два државна удара и промењене су три владе. Краљ је 23. јуна 1894. отишао у Цариград у посету султану Абдул Хамиду II. Дочек српског краља је био величанствен. Султан га је одликовао највишим орденом *Имтијаз*. Посету Цариграду искористио је да обиђе Цариградску патријаршију и том приликом јој поклонио 15 хиљада динара. Био је први православни владар који

је обишао Цариградску патријаршију још од пада Цариграда. Краљ Александар није успео у својој намери да се призна српска народност у Османском царству. И у Аустро-Угарској и у Немачкој био је примљен са највишим почастима. У царску Русију је отпутовао после смрти цара Александра III. Нови руски цар Николај II дочекао је краља Александра и поставио га уз себе, са своје десне стране, док је са леве стајао дански краљ, па затим грчки краљ Ђорђе и црногорски кнез Никола Петровић. Задовољан својим протоколарним местом, краљ Александар је по повратку изјавио да је пријем у Русији испунио његова очекивања. Краљ Александар није продужио Тајну конвенцију коју је потписао његов отац краљ Милан и он је за тај документ сазнао 1893. од председника владе Лазара Докића. У јулу 1895. он је текст Тајне конвенције поверио руском посланику Розену и дао му да начини копију и пошаље је својој влади. Изразио је жаљење што је тај документ потписан и додао да он лично није одговоран за то. Питање конкордата са Ватиканом он је желео да реши у договору са црквеним властима у Србији. Пошто није дато зелено светло за конкордат, он је одбио да га потпише. Уз руску помоћ успео је да издејствује да после дужег времена Србин буде на челу Рашко-призренске епархије. Патријаршијски синод у Цариграду изабрао је 22. јануара 1896. године архимандрита Дионисија Петровића за митрополита у Призрену. За Ускрс 1896. краљ Александар је одлучио да посети Хиландар. Поклонио је манастиру 10.000 динара у злату и спречио да Хиландар пређе у бугарске руке. Монаси су из захвалности поклонили краљу оригинал рукописа књиге **Мирослављевог јеванђеља** и хиландарску оснивачку повељу Стефана Немања из 1198. године. После посете Хиландару присуствовао је обновљеним Олимпијским играма у Атини. За време краљеве посете Софији 3. марта 1897. године потписана је Угодба између Србије и Бугарске, којом се обе стране обавезују на споразумни и договорни рад у Македонији. Угодба никада није заживела на терену, само је додатно појачала агресивност Бугарске у већ постојећим споровима у Македонији.

Краљевина Србија је 1899. остварила спољнотрговински суфицит од око 20 милиона динара. Током 1902. године успостављене су трговинске везе са државама у које Србија није слала своје производе. Извоз у Енглеску је са нуле, у 1902. години обављен у износу од милион динара. Извоз у Белгију је са тридесет хиљада порастао на 2,7 милиона динара. Трговина Дунавом је постала једна од најважнијих траса извоза. Захваљујући договору са Руским паробродским друштвом, Србији је био допуштен слободан прилаз морским пристаништима Галац и Браила. Зими, када је Дунав залеђен, Србији је било потребно да извоз упуту на Варну и Бургас, уместо на мађарске железнице. Краљ је желео да се земља потпуно ослободи економске зависности од Аустро-Угарске. Раније је у Аустро-Угарску одлазило 86%

укупног извоза, а 1902-1903. тај проценат је пао на 79%. Унапређењу извоза допринео је и Закон о повластицама Извозне банке из 1901, чији је задатак био да олакша и увећа пласирање српских производа на страним тржиштима. Држава је ову установу ослободила свих царина и пореза, а зарад успешнијег пословања дала јој је бесплатно на употребу државну земљу и шуме и најповољнију железничку тарифу за транспорт производа. Законом о буџету из априла 1903. године забрањивано је уношење нереалних прихода. Захваљујући савесној буџетској политици коју је краљ свестрано подржавао, 1903. година је од ратова 1876-1878, била последња година са буџетским дефицитом. Енглески путописац Херберт Вивијан који је у Србију дошао за време Александра Обреновића, за Србију каже да је земља са богатим природним ресурсима и да су шансе да она банкротира минималне. Да је српски сељак сам по себи огромно природно богатство. Да порези у Србији износе шест шилинга годишње и да би богати сељаци могли да буду опорезовани и два и више пута а да то не осете. Истиче и да су порези у Србији најмањи на свету. Монополи над производњом дувана и соли попуњавају више од петине буџета. Вивијан сматра да би западне компаније уместо што улажу у Африку требало да улажу у Србију где би им, по његовом мишљењу, то била сигурна инвестиција. Спољни дуг Србије је износио 355 милиона динара и он није превазилазио њену платежну способност. Херберт Вивијан истиче да је Србија све до 1873. године „могла да погледа целом свету у очи“, јер никоме није дуговала ништа. После потписивања Берлинског конгреса када је буџет Србије био 18 милиона динара, због железничке конвенције дуг је износио 30 милиона динара.

За време владавине краља Александра поједностављен је четворогодишњи програм за основне школе и обогаћен је практичним садржајем. Уведене су грађанске школе које су нудиле практична знања. Том мером се ишло на редуковање чиновника, односно спречавање њихове хиперпродукције, што је била одлика дотадашњег образовног система.

Краљева одлука да се ожени Драгом Машин наишла је на осуду већине министара, краља Милана и краљице Наталије и великог дела јавности у Краљевини Србији. Министар полиције Ђорђе Генчић је Драгу приказао као *жену лаког морала*, краљ Милан је тврдио да је и он имао. Драга Машин је приликом боравка у Бијарицу спасила краља Александра који се умало није удавио у мору. Сви министри су поднели оставке због неслагања са краљевом женидбом. Формирана је влада Алексе Јовановића која је названа *Свадебно министарство*. После женидбе краљ је помиловао све политичке затворенике. Многе радикале је вратио у државну службу. Андра Николић је постављен на место државног саветника, Вујић је примио дужност посланика у Паризу, Миловановић у Букурешту, Јован Ђаја у Софији, Сава Грујић у Цариграду... Скупштина Србије је на првом састанку одобрила

и поздравила краљеву одлуку да на српски престо уздигне *Српкињу од племенитог и честитог колена Николе Луњевице*. Скупштина је донела и Измене и допуне Закона о непосредном порезу. Порез на зараду је умањен за 60%, чиме је задовољен трговачки слој. Учињене су и олакшице пољопривредницима, јер је наплата пореза имала да се спроведе тек у новембру, пошто би радови на пољу били окончани и производи сељака уновчени.

Пошто је веровао да се рат не може избећи, краљ Александар је улагао у наоружање војске. Држао је ватрене говоре регрутима и наговештавао „освету Косова“. Српска војска је имала око сто хиљада пушака типа „маузер“, са око 330 метака по свакој од њих. Пошто производња у крагујевачкој фабрици није била довољна, краљ се спремао да купи још око 30-40 милиона метака. Добио је зајам од 60 милиона франака од Француске, што му је омогућило да исплати дуговања војсци и набави све што је војсци потребно. Француска је дала овај зајам Србији у договору са Русијом. Руском и аустроугарском посланику је поручио да ће српска војска ући у Македонију ако Бугарска то прва учини.

Током 1901. године краљ је желео да побољша односе са Аустро-Угарском. Нудио је склапање војног и царинског савеза, а да Беч призна право Србији на Стару Србију и северну Македонију. Опозиција у земљи га је нападала за ненационалну политику. Она је тражила повода за кривицу да све невоље у земљи свали на краља и у томе је имала успеха. Приморан да се брани, краљ је државним ударом извршио измене у Уставу из 1901. године, али је тим потезом против себе изазвао још јаче негодовање.

Официри су били незадовољни због краљеве женидбе, лажне трудноће, неодласка у Русију, протежирања Никодија и Николе Луњевице, краљичине браће. Уз то, јавиле су се и гласине да је Никодије Луњевица кандидат за престолонаследника. Незадовољни су били и унапређењем ађутанта Лазе Петровића у чин генерала. Говорило се о његовој наводној нестручности. Надлежни инспектори при војсци су оценили да Петровић по способностима и карактерним особинама спада у најбоље официре. Све ово је навело официре да убију краљевски пар.

Ова завера је везана за тајне масонске ложе. Београд је био и под присмотром обавештајних служби великих сила. Министар финансија Аустро-Угарске Бењамин Калај био је до танчина обавештен о постојању завере и о припремама за убијање српског краља. У овој завери је учествовало 107 лица, највише младих официра на челу са капетаном Драгутином Димитријевићем Аписом. Војници који су учествовали у убиству краљевског пара нису заправо знали шта раде. Речено им је да је неко напао краља и да они треба да га одбране. У све су били упућене само старешине. Први официри који су ступили у заверу били су генерал Атанацковић, пуковник Машин, потпуковник Мишић, потпуковник Мика Наумовић, пуковник

Дамјан Поповић, пуковник Богдан Дамјановић, капетан Љуба Костић, Милош Божановић. Капије двора је отворио поручник Петар Живковић, касније председник владе у време Шестојануарске диктатуре. Од политичара у завери су учествовали Ђорђе Генчић, његов таст Алекса Новаковић, Драгомир Рајовић, Живан Живановић, Вукашин Петровић, Јован Авакумовић, Јован Атанацковић. Првобитно је било одлучено да се краљевски пар убије на балу код Коларца, 29. августа 1901, пошто се претходно искључи електрично осветљење. Замисао се није остварила пошто се краљевски пар није појавио на балу. Вукашин Петровић је у својим *Мемоарима* рекао да су завереници придобили подршку Аустроугарске за преврат у замену за пристанак Петра Карађорђевића на анексију Босне и Херцеговине. Русија није желела да се меша у преврат, али није желела ни да га спречи. Руски посланик Чариков је са своје терасе посматрао изношење лешева краља Александра и краљице Драге. Завереници су око три сата и педесет минута у ноћи 29. на 30. мај 1903. упали у краљевске спаваће одаје. Мислили су да су краљ Александар и краљица Драга побегли из двора све док краљица није изашла и од војника тражила помоћ. Тада је вршен велики притисак на генерала Лазу Петровића да покаже где су се краљ и краљица сакрили. Он их је позвао да изађу и када су изашли били су изрешетани куршумима. После тога су завереници секли очи, уши, руке, ноге и остале делове тела краља и краљице. Чак су и краљици Драгој сабљом проболи полни уд. Затим су их бацили са терасе. Краљица је у том тренутку била мртва, а краљ још увек жив. Побили су и све који су били блиски са краљем Александром и краљицом Драгом. Укупан број погинулих и рањених у Мајском преврату било је 53. Из двора су опљачкани новац и остале драгоцености. Мртва тела краља и краљице, завереници су однели у Цркву Светог Марка. Цела Европа је осудила овај догађај. Поред краља Александра и краљице Драге убијени су те вечери и председник владе генерал Цинцар-Марковић, министар војни Милован Павловић, Никола и Никодије Луњевица, браћа краљице Драге. Наређења да се убију председник владе и министар војни издао је пуковник Александар Машин. Браћу Луњевица је на своју руку убио Војислав Танкосић. Румунске, италијанске, енглеске новине су жестоко нападале извршиоце овог гнусног чина. Енглеска је прекинула дипломатске односе са Србијом. Услов да се они обнове био је да се уклоне из власти завереници. То је урађено тек три године касније, 16. маја 1906. године када су пензионисани пуковник Александар Машин, инжењеријски пуковник Дамњан Поповић, пешадијски потпуковници Петар Мишић и Лука Лазаревић и пешадијски мајор Љуба Костић.

Као личност краљ Александар је био скроман човек, без икаквих знакова надмености у опхођењу према људима. Митрополит нишки Иноћентије је приметио да краљ увек срдечно прима и *да није као што некад*

бивају његови министри, увек заузет и неприступачан. То исто потврђује и британски новинар Рециналд Вајон који је краља интервјуисао два месеца пре убиства. Вајон је забележио да је краљ показао своју бистрину и интелигенцију, те не зна зашто га непријатељи проглашавају за *умоболног и болесног човека* и да је разговор који је водио са њим био занимљивији од многих које је водио са државницима чувеним по проницљивости. Љубомир Каљевић је за краља Александра рекао да је врло љубазан, природан, симпатичан и они који га често виђају не могу га мрзети, макар се и не слагали са њим. Такође, Каљевић истиче да је волео своју жену Драгу и да му није јасно зашто га људи осуђују за брак са њом. Сматра да је једини разлог што мрзе Драгу је тај што је она као једна обична грађанка постала краљица и да по њему није било сличног примера безочне и ниске кампање жена против краљице Драге. У ред неистина о њему може се уврстити Генчићева тврдња да је много пио и му је срце било у салу од гојазности. Жена завереника Наумовића, краљевог ађутанта тврдила је да краљ није имао никаквих порока, а исто тврди и Љубомир Каљевић. За разлику од свог оца, био је штедљив и врло скроман у свакодневним животним потребама. После очеве смрти, измирио је све његове дугове. Био је велики добротвор Београдског певачког друштва и заштитник Српске краљевске академије, а помагао је зидање школа и болница и давао је новац сиротињи. Помагао је и књижевницима Љубомиру Ненадовићу, Јовану Јовановићу Змају, Стевану Сремцу, Браниславу Нушићу, Миловану Глишићу и другима. Краљица Драга је као и краљ Александар била скромна и није дозвољавала велику раскош на двору. Била је пријатељ науке, уметности, књижевности, просвете. И сама је била књижевница. Професору Милоју Васићу је дала новац за археолошко истраживање Виминацијума, Бранислава Нушића довела на чело Народног позоришта, Јовану Скерлићу плаћала студије у Женеви, стипендирала је књижевнике, помагала дечјем сиротишту. Краљица је, осим за књижевност, показала и таленат за моду, дизајнирала је одећу инспирисану хаљинама средњовековних српских владарки. Током аустроугарске окупације у Великом рату, бечки патолози су откопали остатке Александра и Драге, који су само дан после атентата 1903. кришом сахрањени у крипти старе Цркве светог Марка. Лекари су у саопштењу „побили“ налазе обдукције српских лекара, урађене под надзором завереника. По аустроугарском извештају, краљ Александар није имао абнормалну лобању, како се тврдило у „завереничкој обдукцији“, а пропагирало у српској штампи и јавности после преврата. Међу Драгиним костима пронађени су остаци фетуса, што је доказ да је била трудна у ноћи када је свирепо погубљена са мужем.

Краљевски пар је неправедно убијен. За време своје владавине, Краљ Александар Обреновић је водио избалансирану спољну политику. Економска ситуација је била стабилна, а на промене устава био је приморан

јер су га саботирали радикали. После убиства краља Александра и краљице Драге, Србија је запала у период политичких убистава, иако се тај период у нашој историографији назива *златним периодом демократије* у Србији. Краљ Петар се у спољној политици окренуо Француској и Енглеској и нарушени су односи са Аустро-Угарском. За војне успехе у Првом светском рату велики допринос имају и краљ Милан и краљ Александар који су реформисали војску.

Никола Миленковић

Коришћени извори и литература:

Сузана Рајић, *Краљ Александар: владар на прелазу векова: сукобљени светови*, Београд 2014.

<http://www.novosti.rs/vesti/lifestyle.303.html:538735-Istina-o-Dragi-Masin>

Драгиша Васић, *Деветсто трећа*, Београд, 2003.

Херберт Вивијан, *Србија – рај сиромашних*, Београд, 2010.

Драгољуб Живојиновић, *Краљ Петар I Карађорђевић*, књига прва, Београд, 1994.

Милорад Бошњак – Слободан Јаковљевић, *Обреновићи, сакривена историја*, књига 1, Горњи Милановац, 2006.

Васа Казимировић, *Црна рука*, Нови Сад, 2013.

Добривој Р. Лазаревић, *Убице народа српског*, 1917.

Милорад Екмечић, *Стварање Југославије*, први том, Београд 1989.

СЕДАМ ВЕЛИЧАНСТВЕНИХ ВЕКОВА МАНАСТИРА ТРОНОША

У СРЦУ ВУКОВОГ ЗАВИЧАЈА

*Ја сам се у Србији родио и зато ми се чини
да на свијету нема лепше земље од Србије.*

Вук Стефановић Караџић

Када су се под овим небеским сводом указали први јутарњи зраци кренули смо на једнодневно путовање ка општини Лозница, према Тршићу и Манастиру Троноша. Лозница у којој је пре пуних деведесет година преминуо славни слависта, географ и научник Јован др Цвијић, академик чије је дело засенило свет а одржаном парастосу присуствовали су академици СКАНУ, које су предводили академик др Мирко Керкез и академик Драгољуб Драго Мирковић. Он је био и председник СКАНУ и ректор Београдског универзитета. Пажњу смо посветили Тршићу у коме се 1787. године родио Вук Стефановић Караџић, који је после смрти из Беча пренет у Београд 1897. године. Овде се 17. септембра ове године одржао 84. Вуков сабор посвећен бројним јубилејима: Седам векова манастира Троноше, који је Свети архијерејски Синод Српске Православне Цркве одликовао 1987. године, орденом Светог Саве II степена за заслуге на неговању српске духовности, културе и писмености, 230. година од рођења Вука Стефановића Караџића, канонизација архимандрита Стефана Јовановића за Свеца, 250. година од рођења Филипа Вишњића, једног од најчувенијих твораца српске епике са којим се Вук Караџић сусрео у Манастиру Шишатовач 1815. године када је записао 17 његових песама.

У спомен на Филипа Вишњића, чувеног гуслара основан је Етно-музеј у селу Вишњићево код Шида.

У малој кући родио се великан Вук Караџић и виноу у највише сфере науке о језику. Истрајан у послу, реформатор, борац за народни језик стожер наше писмености и културе, творац великог речника, сакупљач народних песама, приповедака, пословица и загонетки, човек који је описивао

Манастир Троноша посвећен
Ваведују Пресвете
Богородице

наше крајеве и важне догађаје, један је од наших најсветлијих имена културне прошлости. За допринос науци добио је више одликовања, биран за члана научних друштва и академије.

Вуков сабор уписан је на листу нематеријалног културног наслеђа и налази се под заштитом државе. У његовој родној кући налази се Спомен-дом као меморијални музеј са свим експонатима из тог времена. Ту се може видети друго издање Вуковог рачника, оригинална биографија архимандрита Стефана Јовановића, печат манастира, прибор за писање, Вуков први буквар из Русије, речи преузете из старословенског језика, фреску краљице Катарине и Вукова радну собу.

Вук Стефановић Караџић

Манастирска обитељ

У Шабачкој православној епархији епископа господина Лаврентија, на четири километра од Тршића налази се у бајковитом окружењу природних лепота и древних објеката село Коренита у коме је изграђен чувени Манастир Троноша. Посвећен је Ваведењу Пресвете Богородице. У овом манастиру је 16. септембра. 2017. на најсвечанији начин обележен јубилеј **Седам величанствених векова манастира Троноша – постојања и верности Богу и народу.**

Као десетогодишњак, Вук је ту стекао основна знања из области писмености. Његов учитељ био је архимандрит Стефан Јовановић. Према

Троношком летопису из 1719. године, манастир је основао 1371. године, као своју задужбину, краљ Милутин а својој намени привела га је његова жена краљица Катарина. Харајући по подрињу Турци су десет пута рушили и палили Вукову кућу а крајем 19. века није поштеђен ни Манастир Троноша, који није представљао само духовно надахнуће народа и школу пимености већ су се у њему током свих ратова лечили рањеници и договарале вође устанка. У то време 1571. године формирана је преписивачка радионица.

У време игумана Јована 1571. и 1581. преписан је *Минеј*, а 1604. године у Јерусалиму је написана књига за Манастир Троношу. Био је стална мета непријатеља који су га пљачкали. У 17. веку са цркве је насилно скинут и однет оловни покривач. У време Руско-аустријског рата братство манастира са игуманом Стефаном Јовановићем стало је на страну Руса. Од тада су Руси веома много помагали Манастир Троношу. Захваљујући, сада архимандриту Стефану Јовановићу, Вук Караџић је ушао у српску књижевност и национално памћење. Старешина, јеромонах Георгије Бојић учествовао је у Другом светском рату у борбама за ослобођење Лознице. Четрнаестог октобра 1941. године фашисти су стрељали 2950 становника, а у Манастиру Троноши све монахе отерали, а стоку поубијали.

Свети Стефан Троношки

Под управом игумана Петра из 1860. године у документима пише да је Манастир Троноша саграђен од тесаног камена, а уз цркву налази се торањ са два звона. Изнутра је омалан олтар иконама преграђен, а кров је плехом прекривен. У то време манастир је имао 94 богослужбене књиге међу којима и оне на грчком и руском језику као и три србуље.

Манастирски олтар

Храм припада рашком стилу градитељства. Данашњи живопис потиче из 1834. године и дело је Михајла Констатиновића из Битоља и Николе Јанковића из Охрида. Сликаство је типичан израз времена, а посебност чини представа Јована Кукуљеза, црквеног мелода из 15. века. Иконостас су радили разни

сликари у различитим временима. Најстарија икона је изнад престоних Исуса Христа и Богородице које је осликао Андреја Ђаковић, а царске двери дело су непознатог мајстора, добротвор је био Милентије Филиповић. Заслугом игумана Тихона подигнут је на спрат нови конак у коме је смештен меморијални музеј Вука Караџића.

Недалеко од улаза налази се десетоцевна чесма коју су, према предању пре поласка у бој на Косово, саградили Југ Богдан и његови синови – девет Југовића. Садашњи изглед са капелом посвећеном Светом Пантелејмону црква је добила 1968. године према пројекту архитекте Драгомира Тадића у време владавине игумана Антонија Ђурића. Године 1987. рестаурирана је и добила свој првобитни изглед. На улазу у манастир постављен је Спомен-комплекс и у њему Музеј Доситеја Обрадовића, смештен у објекту народног градитељства.

Међу занимљивостима и данас је обичај под називом „Ратарске свеће“ величине од један ипо метар а тешке око 50 килограма, свака од њих. То се приређује сваке године на Велики Четвртак када се свеће предају Манастиру Троноша, да стоје испред олтара.

Због немерљивог стваралачког рада на плану књижевности, културе и писмености, Вук Стефановић Караџић је резолуцијом УНЕСКО-а 1985. године проглашен грађанином света са образложењем да је он један од умова који су дали снажан допринос уједињењу човечанства на овој планети.

Први Вуков сабор одржан је 17. септембра 1933. године у присуству многобројних посетилаца не само из овог краја већ и шире па чак и из иностранства, као што је и данас. Реч је о поштоваоцима писмености, културе и књижевности чиме је послата снажна порука о очувању нашег језика, националног идентитета и аутентичности нашег ћирилног писма и азбуке. За протекле деценије Сабор није одржан само у току Другог светског рата 1941. и 1944. године, а 1972. године установљен је Ђачки Вуков сабор, који се одржава крајем маја сваке године.

Поводом Вуковог јубилеја издавачка кућа „Лагуна“ и Вукова задужбина објавили су свих 113 приповедака које су до данас само неколико пута објављиване у целини а које су бисери усменог народног стваралаштва, пошто им је форму и стилски печат дао сам Вук Караџић. Оне су истовремено источник аутентичне српске прозе са средине средњег века.

Православне светиње увек су скривене и настале као задужбина славне краљевске лозе као што је Манастир Троноша. Вековима су симбол духовности, сведок страдања једног народа, стуб просветитељства, чувар културе и писмености. Манастир Троноша – седам векова истрајности. Убраја се у највеће српске светиње. Њени симболи су: Крст, перо и мач!

Међутим, Свети Архијерејски Сабор Српске православне цркве на

свом заседању од 14 до 24 маја 2017. године у Београду једногласно је одлучио да вечном Сабору Светих приброди или канонизује, међу другима, и архимандрита Стефана Јовановића, чији ће се лик под називом преподобни Стефан Трношки, славити сваке године 16. септембра. Поред тога, Сабор је одликовао Патријарха српског г. Иринеја орденом светога Јована Владимира, а Епископа шабачког г. Лаврентија, поводом 50. годишњице његове архијерејске службе Орденом Светога Саве првог степена, што је учињено у вечерњој служби, у Саборној цркви у Шапцу, са петохлебницом. Честиткама, поред многобројних, придружио се Његова Светост Патријарх господин Иринеј и пожелео му још много година успешног рада на владичанском престолу. Објављена је и монографија „Лаврентије – празник светлости тихе“. Они који га знају да се трудио да буде човек, још више се трудио да у свакоме препозна и поштује човека и да га воли као свог најмилијег брата о чему смо се и уверили више пута приликом посете Манастиру Соко, када нас је све почастио говорећи монахињи: „Иди доље и реци да се послужиња, мојим драгим Крушевљанима ништа не наплате и да иду на мој терет“.

Владика Шабачке епархије
Г. Лаврентије

ТРОНОША И ВУК – СИМБОЛ И ЗАВЕТ

Поводом јубилеја Манастира Трноша одржан је празник светлости и светости. Звоник манастирског храма древне Трноше највећи је торањ на раскошном и величанственом замку српске културе. Трноша и Вук – симбол и завет.

У светлости трношког олтара учио се писмености онај који је описменио народ, саставио најмодернију азбуку, превео реч Божју на народни језик сакупио је и сачувао од заборава највеће народно благо. Бесмртни Вук Караџић, за кога је Иво Андрић, наш нобеловац, рекао: „Да је после Бога, највише урадио за српски народ“. „Његова дрвена штупа додирнула је златни олимпијски врх и испела се на највиши трон европске културе“, реко је епископ Шабачке епархије господин Лаврентије.

Одржана је величанствена литургија која је сабрала христољубиви народ Епархије шабачке и многобројне вернике из Србије, Републике српске

и дијаспоре, којим је начелствовао Његова Светост патријарх српски господин Иринеј уз саслужење Високопреосвећене господе Митрополита црногорско- приморског Амфилохија, добробосанског Хризостома, и Епископа шабачког господина Лаврентија, домаћина светог сабрања. Песме хвале и славе Господу за певницом узнели су богослови Богословије Светога Саве са диригентом професором Бранком Тадићем.

Током свете литургије изнет је из манастирске цркве кивот са моштима мученика Стефана Троношког, пред којим су се причестили: монаштво са игуманијом Варваром и духовником Николајем и сестринством из других манастира, деца из КУД Коренита и верни народ. После свете литургије свјатјевши је осветио и преломио славски колач а славски тропар извели су митрополити Амфилохије и Хризостом, свештенство и сабрано монаштво и Христово Војинство. Посебно треба истаћи Високопреподобну игуманију мати Варвару са сестринством и духовником Манастира Троноша, оцем Николајем, они су за свакога нашли место и реч богоугодну. То је личило на радост због сусрета са Господом и Божјим угодником Светим Стефаном Троношким.

Игуманија мати Варвара
Веселиновић

Слово о седмовековној Српској Светињи, на чијим зидовима је исписана историја страдалог нашег рода, произнео је Патријарх српски Иринеј. Он је казао да је величанствен повод сабрања – обележавање Седам векова манастира и прослављање новопросијавшег Светог Стефана, игумана тронешког.

Првојерарх наше Свете Цркве је истакао: – **наша нада, вера и укрeпљење јесте у светитељима српским.** Данас се обраћамо Светом Стефану Троношком, управо уприличеном Светима, са молбом да принесе молитве наше пред Лице Божје како бисмо били заштићени од сваког зла и пошаста нашег времена.

Бог му је даривао ум, учио је из књига али је обучавао народ. Један велики његов ученик био је Вук Караџић и питање је да ли би Вук био то што јесте да није било архимандрита Стефана. Он га је описменио и увео у тајну науке, показао пут који треба да следи и истину коју треба да прихвати и научи. Живео је у турском ропству и пре Карађорђа, у овом крају припремао народ за ослобођење. Отишао је у Зворник да тражи храну за гладан народ и тако и завршава. Отрван је када је наши рекао да ће, ако

му не помогне, тражити помоћ од аустроугарског цара. То га је коштало живота – подсетио је патријарх Иринеј.

Учесници прославе *Седам векова Манастира Трноша*

Епископ шабачки Лаврентије је заблагодарио Светом Архијерејском Сабору и Синоду на одлуци о канонизовању игумана трношког Стефана за светог, као и свима који су дошли у манастир Трношу, а посебну захвалност је изразио Митрополитима црногорско-приморском Амфилохију и дабробосанском Хризостому, Високопреподобном и преподобном монаштву, као и свему свештенству на сабрању и благодарењу Господу.

У културно уметничком програму учествовао је Хор *Србадија* из Бијељине, православни српски појци и фолклорна група из Трноше, Ансамбл Бистрица и други, а приређена је и „Трпеза љубави“. Претходног дана, поводом седам векова Манастира Трноша, у *Вуковом дому културе* у Лозници одржана је свечана академија. У присуству међу многобројним званицама, представницима локалних власти, сабрању су присуствовали доктор Милета Радојевић, директор Управе за сарадњу са црквама и верским заједницама и почасни конзул Белорусије Драгомир Карић и други.

Александар Гавриловић

Од најхрабрије ратнице до чистачице ИСТИНА О МИЛУНКИ САВИЋ

И поново се, као и много пута до сада потврдила чињеница да је у Србији, вада све било могуће! Истина се увек склањала негде у страну, тамо где скоро нико не може да је уочи. Храброст, част и поштење као најзначајније човекове врлине, изгледа да никад нису имале ону праву истинску вредност, коју заслужују, бар не за живота појединаца, који су Србији и српском народу донели велики углед улажући себе до последњег атома снаге!

Носилац је, између осталих и две златне Карађорђевог звезде, Официрске легије части, медаље Обилића, француског Ратног крста са златном палмом, коју нико, колико нам је познато, ван ове земље никада није добио! Једна од десет најбољих војника свих времена, најодликованија жена војник на свету. Њена судбина поклопила се са судбином Србије, која је добила рат, али за друге, а не за себе! Милунка Савић! Респект!

Због ове храбре, немерљиве и свакако непоновљиве жене, са срцем већем од планине, са јединственом збирком одликовања коју на свету нико нема, српски ветерани Солунци, који су се њоме поносили, преклињали су тадашњу власт, да хероју Првог светског рата, дају било какав посао.

И добила га је, додуше, на једвите јаде. Највештији бомбаш икада, наредник српске војске, жена која је шест година провела у рову, најпрецизнији бомбаш у јуришној јединици Гвозденог пука, четири пута рањавана и дванаест пута одликована, добила је посао спремачице, служавке, чистачице (како год то занимање назвали), задужена да брише, риба, чисти! Да не пишем даље шта и како, јер бих, вероватно, исказала велико незадовољство кроз речи које не приличе ни овом тексту, а ни часопису!

Милунка Савић била је најстарије дете Раденка и Данице Савић, пре времена је морала да сазри, пазећи млађе сестре и брата, радећи у пољу и на разбоју, али и учећи да пуца јер је чување стоке на српско-турској гра-

ници било опасан посао. Бацајући камен у мету с осталим чобанима, и гађајући залутале овчице како би се вратиле у стадо, стекла је вештину и прецизност, којом је у ратовима од 1912. до 1918. године са тридесетак метара удаљености непогрешиво убацивала бомбу кроз уски прорез бункера.

Кад је у октобру 1912. проглашена мобилизација, кренула је у рат за ослобођење од Турака. Пријавила се да би заштитила брата и како се дом не би угасио без иједне младе мушке главе у кући. Одсекла је бујну косу, платном притегла груди, обукла мушко одело и пријавила се у Дринску дивизију. Завршила је тешку обуку као Милун Савић, а затим се, као и сваки други војник, опасала реденицима, бајонетом и пушком и постала борац јединица чији је кодекс забрањивао предају.

Повод за овај интервју са њеним унуком, Ђорђем Минковим, био је откривање Спомен плоче посвећене његовој баби, Милунки Савић, по којој је и улица у Јасици, селу надомак Крушевца, где је постављена, добила име.

Све власти би се баба Милунке само повремено сетиле и то само и једино кад им затреба. После би је вратили кући и поново заборавили по ко зна колико година, почиње причу њен унук Ђорђе Минков. Сви српски ратници, позивани су само повремено, приликом значајних годишњица или да би били приказани страним делегацијама. Баба Милунка, била је звезда таквих парада, с обзиром на то да, је била лепа и стасита девојка, дуге густе косе, у униформи, опасана реденицима и са пушком у рукама. Буквално од сјаја до очаја, са једне стране пример неустрашиве и најодликованије жене, а са друге обична чистачица, наравно, далеко од очију те јавности, пред којом је блистала у војничкој униформи и којој су је приказивали као жену, неустрашивог борца и никада надмашеног бомбаша.

А Милунка Савић, поред свих ових епитета била је само једна жена, сасвим обична, дивна бака својој унучади, брижна мајка својим кћеркама и исто толико брижна и пожртвована, да поред своје деце још тридесет двоје малишана одшколује и касније их отисне у свет. О биографији Милунке Савић има пуно записа и нама није циљ да их преписујемо или препричавамо. Поента приче је, да није баш све како пише у великом броју штива, када је у питању лик и дело ове славне хероине. Ђорђе Минков, њен унук, зна је као једну сасвим другу особу, брижну, нежну и пре свега искрену жену, која је поједностављивала своје доживљаје и на један крајње ненаметљив начин причала о догађајима из рата својој унучади. Један од њих, мени посебно занимљив, био је део о тренутку заробљавања целе чете бугарских војника, укупно њих двадесет троје. Пише се и препричава, доста времена у назад о овом догађају где је Милунка окарактерисана, између осталог, као врстан војни стратег. Унук Ђорђе прича сасвим једну другу причу.

Боравећи даноноћно у рововима, ни нашој, ни бугарској војсци није било лако. Оскудевало се су у свему и ма колико се ратовало и у том тренутку мрзело, и наша и бугарска војска, у жељи да преживи сваки војник, размењивала је цигарете, пиће, храну, причала је Милунка Савић својој деци. Она је тада још увек била Милун и сходно својој глуми, тако се и понашала. Правила је размене ракије за цигарете и обратно, у ствари размењивала је све оно што су једни имали, а други не. И све тако у круг. Ноћ пре историјског заробљавања бугара, Милун (Милунка) и остали војници су вероватно мало више попили, неко због хладноће, неко због страха, неко због неостварене љубави,

носталгије за земљом, топлим домом и породицом, углавном свако из свог разлога. Милун је у неком тренутку, када се уверио да сви спавају полако изашао из рова, тражећи место које би у том тренутку послужило као тоалет, а при том довољно далеко, да нико не би видео да је Милун у ствари Милунка. Та иста, промућурна Милунка, отишла је мало превише далеко у жељи да се сакрије од очију својих другова. Враћајући се назад, ни мање ни више промашила је војнички ров. Не обраћајући пажњу на људе око себе, који су обавијени густим мраком дремали, ушушкала се и заспала. **Прва слика**, како прича њен унук Ђорђе, **била је ров, пун војника са шиљатим капима. Бугари ! Грозничаво размишљајући шта јој је чинити, одлучила се да сањиве и припите војнике престраши држећи бомбе у рукама. У том тренутку није имала шта да изгуби. Свакако јој није гинуло заробљавање од стране Бугара и ко зна шта још, тим пре што би за врло кратко време сазнали да је она, у ствари, жена. Стегла је зубе и кренула у напад! И успело јој је! Један по један, изашли су из рова, не знајући шта их је снашло! Вешти „стратег” Милунка Савић, успела је да зароби целу чету бугарске војске. Иако их је сама заробила, Милунка је због своје честитости и поштовања, оних који су у истој ситуацији као и она, дакле обични војници које је држава поставила у десни или леви ров како би бранили интересе своје државе, издејствовала да не буду, по кратком поступку, стрељани, као непријатељска војска. Милунка Савић је знала и веровала у то, да су и они, као и она сама сасвим**

обични војници, а не зликовци, говори Минков. Они су чак на крају и ослобођени. Један од њих био је Георги Димитров, каснији председник Бугарске, који је говорио да је због Милунке, српске Хероине, заволео Србе и Србију.

Ђорђе Минков не доводи у питање истинитост баба Милункине приче, јер како каже, **баба није имала ни обичај, а ни разлог да лаже своје најближе. И то је остало породици од ње. Искреност, честитост, жеља да се помогне свима, родољубље и још много других особина које су красиле Милунку Савић и које сада красе њене потомке.** Најбољи пример, да ивер не пада далеко од кладе је наш саговорник Ђорђе Минков, доктор економских наука, садашњи директор Високе пословне школе струковних студија

„Проф. др Радомир Бојковић“ у Крушевцу.

Дипломирао је на Правном факултету Универзитета у Београду и тиме стекао звање дипломираног правника. Могућност, да као унук најодликованије жене на свету, своје студије оконча на Сорбони, није му била промањива. Остао је, до дан данас, везан за Београд и Србију нераскидивим везама. Нешто касније завршио је магистарске студије, док је докторску тезу одбранио 2014. године. Од 1975. до 1995. године радио је у Продукцији грамофонских плоча РТС-а, где је између осталих, обављао и дужности генералног директора и главног и одговорног уредника.

Оно што је много важније од изнете основне биографије унука Милунке Савић, свакако је његов патриотизам и родољубље. И по правилу о томе се и не зна баш онолико колико би требало. Увек се негде прескочи заслуга неког појединца и то по дифолту, зато што се онога што је радио, нико други раније није сетио. А било је много тога. Између осталог преко седамдесет програма у виду концерата и представа, са преко 3.800 учесника на Тргу Републике, у оквиру Фестивала „Песмом против рата“, које Ђорђе Минков потписује као директор поменуте манифестације. Скоро деценијска организација прославе православних Нових година у Подгорици, у циљу очувања заједничке државе и концерата на Косову само су део онога, што је духовни наследник Милунке Савић учинио, са великим ентузијазмом, у циљу очувања српства, територијалног и сваког другог интегритета нашег народа и у циљу што бољег заједништва и бескрајне подршке, првенствено

Србима са Косова. И наравно, осим онога што је сам научио, зарадио и допринео себи и својој породици, као појединац који се истакао ентузијазмом, пожртвованим радом и добрим делима, није добио ништа.

Срби смо ми и не волимо кад неко искаче из оквира који су нам наметнути и који је већини прихватљив, јер је усвојено „златно“ правило да се не ради ништа што је није неопходно и што се не мора. А оне који то раде треба треба прогласити за све друго, осим за оно што јесу. Сличне судбине провлаче се из генерације у генерацију чланова породице Савић-Минков. Али, како каже наш народ, Бог све види и награђује. Милунку је наградио највећим благом које једна жена може да пожели. Породицом!

Била је све! Херој, велики хуманиста, оличење части и поштења, а ипак заборављена и маргинализована. **Много тога није успела да оствари, ни нека основна права, јер мало ко је имао слуха за војника из рата који је давно завршен, а притом је било оних новијих, из Другог светског рата, говори Минков. Није јој био признат ни војни стаж, само зато што је жена. Де Гол, тадашњи председник Француске и Милункин пријатељ, као носиоцу њиховог националног одликовања, понудио је да се пресели у Француску и добије војну пензију. Изабрала је да остане у Београду, јер без обзира на све неправде које су јој нанете, имала је пажњу и немерљиву љубав своје породице и пријатеља, каже Ђорђе и додаје да су најлепши тренуци проведени у његовом детињству и младости били везани за Милунку и обавезна недељна окупљања свих чланова породице у њеном стану на Вождовцу.**

Истина је увек излазила на светлост дана. Некад пре, некад касније, на жалост, углавном после смрти заслужног појединца. Тако је било и са Милунком Савић. Након четири деценије од смрти, њени посмртни остаци пренети су, уз највеће почасте, из породичне гробнице у Алеју Великана. Да ли то нешто значи породици или не, сада више није толико ни важно. Најбитније је да је се њени најближи и најдражи, ње сећају као нежне баке, дивне домаћице, моћне и уједно скромне жене. Нико од чланова породице није имао граница у исказивању поштовања и љубави. **Преминула је срећна и окружена својом децом која су је бескрајно волела, каже Ђорђе Минков.**

Остаје нам чињеница да је Србија имала ванвременску жену, великог борца у рату и на слободи. Ненадмашну ратницу, нежног и великог срца! Великог хуманисту и жену која је била оличење поштења, достојанства и родољубља. Милунку Савић!

Јелена Ђорђевић